

מונולוג על בית או אף מילה על פגיעה מינית (כמעט) / שהם כרמי*

(ותאמינו לי שאין דבר כזה, אין אף אישה שתשרוף חזיה שיושבת עליה בול, כזו של 400-500 ש"ח). שם פגשתי את כל האמריקאיות והאוסטרליות הנמרצות עם המבטאים המצחיקים, לצד ישראליות ותיקות, שלימים, כשאהיה גדולה ובאמת אבין את החומרים בהם אתעסק, אדע להעריך כל-כך את פועלן. כעבור 20 שנה לכבוד יהיה לי להזכיר אותן בכל פתיחה של הרצאה שאעביר - את אסתר עילם, ג'ואן ירון ז"ל ורות וינטר, ולצטט את מרים, מנהלת המרכז, האומרת עליהן בגאווה "האמהות שלנו, האחיות שלנו, הדודות שלנו".

אותן נשים אמיצות שבלי ללמוד מקצוע טיפולי, אבל מתוך הראיה הכי טיפולית שפגשתי בחיי, ידעו כבר אז, לפני 40 שנה, לעשות את המעשה הכי נכון, הכי מדויק, הכי ראוי ולפנות את כל-כולן, כדי ללוות ולתמוך בנפגעות תקיפה מינית, מתוך אמונה שלמה ומחויבות אין קץ. הן הסכימו לראות כבר לפני 40 שנה את מה שהחברה מעדיפה גם היום להמשיך ולא לראות, הן בחרו להתמסר ובשנים שטלפון נייד היה נחלתם של מנכ"לים בלבד, "כבלו" עצמן יממות שלמות לטלפון עם חוגה שמחובר לקיר בביתן. הן העניקו סיוע בכל שעה משעות היממה והגיעו לכל מקום ולכל פינה. כמו שאמרה לי לאחרונה ע.ל., נפגעת גילוי עריות, שלוותה בעבר על-ידי המרכז ובמהלך השנים שיקמה את חייה והצליחה להגשים את משאלתה להקים משפחה: "בזכות רות וינטר אני בחיים. אני יודעת שכבר אמרתי לך את זה מלא פעמים אבל אני מבקשת שכשאת מדברת איתה תגידי לה את זה (שוב). זה חשוב לי".

שם תדריך אותי קרן שחר, גם היא מחבורת האמריקאיות ותרביץ בי תורה פמיניסטית, שאת חלקה לא אבין בגלל גילי הצעיר ואת חלקה האחר לא אבין בגלל המבטא ושגיאות הכתיב. אבל מה שלמדתי מקרן, כמו משאר הנשים והגברים שהיו במקום הזה לא שכחתי ולא אשכח כל חיי. שם לא למדתי דבר על סטינג, גבולות, או יחסי מטפל-מטופל, שם לא למדתי תאוריות ולא על חוזה טיפולי, יחסי העברה, יעדים ומטרות. שם למדתי להסכים לראות, שם למדתי להרגיש, באמת להרגיש. קודם כל להרגיש מה עובר עלי ומי אני, ואז להיות מוכנה גם לראות את הזולת, אבל באמת לראות, עם הפצע, עם הכאב, עם האובדן.

שם למדתי להסכים להיות קרובה-קרובה לקטסטרופה שהחברה יצרה, כזו שמפלחת את הלב וקורעת אותו לגזרים. שם הבנתי איך משפחה יכולה

ואני בכלל רציתי להיות נהג משאית או אסטרונוט. לא נהגת משאית או אסטרונוטית, אלא נהג ואסטרונוט. מצד שני, רציתי להיות לפחות פעם אחת בחיי גם "ילדה טובה", כזו "שהולכת בתלם". אז לא הייתה ברירה, אלא ללכת לאוניברסיטה ולהוכיח את עצמי...

אוניברסיטת בר-אילן הייתה הכי קרובה לביתי. הסבירו לי שלעבודה סוציאלית קל להתקבל ושזה שווה כי "את יוצאת מהאוניברסיטה עם מקצוע" (רק שכחו להגיד לי כמה מרוויחים במקצוע הזה). לשמחתי התקבלתי, אמנם על תנאי, תנאי שעד היום, 25 שנים אחרי, עוד לא השלמתי - הבגרות במתמטיקה. בשביל הנפש, אספתי לחיקי גם לימודים בחוג המשולב למדעי היהדות ואחרי שנה, כדי להיות ילדה "ממש טובה", אבל "ממש ממש טובה", הוספתי חטא על פשע והתחלתי ללמוד במקביל גם משפטים.

לימודי עבודה סוציאלית כוללים, למי שמכיר ולמי שלא, עבודה מעשית. כך שבשנה השלישית ללימודים את נמצאת כמחצית השבוע במקום ההכשרה.

שנה מעלי למדה מירב דדיה, מי שלימים תהפוך למנהלת הראשונה של מרכז סיוע תל-אביב וכיום מנהלת תכנית יתד, במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. אני לא זוכרת איך התחברנו, אני רק זוכרת שמירב דרבנה אותי להגיע לפרקטיקום במקום עלום מבחינתי, שנקרא מרכז סיוע. מה שפיתה אותי היה בעיקר המיקום הגאוגרפי של המרכז דאז, שהיה קרוב לבורסה לניירות ערך, מקום בו עבדתי לפרנסתי כשומרת בלילות.

וכך, בלי להבין דבר וחצי דבר, שיתפתי פעולה עם העניין. מי שמכירה את מרכז סיוע היום, תתקשה להאמין כיצד נראה מרכז סיוע אז. בניין פינתי, במפגש הרחובות שיניקין ופייברגר, רק לימים אדע לומר את המילה באהאוס. בניין מט לנפול כבר אז, קומה שלישית, מעל החנות של ההונגרי שמכר אוכל יהודי שומני בקופסאות פלסטיק, שריחו עמד באויר והתחרה בריח הטחב שעלה מקירות הבניין. תאורה בחדר המדרגות אין, גם לא לפרקים. מי שגדל בתל-אביב של פעם, או שהייתה לו "סבתא של תל-אביב של פעם", יודע בדיוק על מה אני מדברת.

שם פגשתי לראשונה מילים כמו "פמיניסטיות" ו"רדיקליות", אבל לא פמיניסטיות רדיקליות ששורפות חזיות, כמו שצעקו לעברנו לא פעם בהפגנות

השלישית ומרים חייבת למצוא רכזת. וכך כמו בפעם ההיא, הראשונה, לפני 20 שנה, שוב הגעתי למרכז סיוע בלי שהתכוונתי ובלי שתכננתי, אבל הפעם עם בערה גדולה בלב, כזו שרק זכרון מהול בערגה וכמיהה יכול לגרום.

עמדתי מול מבנה משופץ ומכובד, מואר מבחוץ ומבפנים. שם פגשתי את מרים, ההיא האמריקאית מפייברג, זו שתמיד נלחמה יחד עם אסתר קורן ז"ל האוסטרלית. שתיהן יחד - הגרסה הטובה של בוני וקלייד. אותה מרים מהועד המנהל של לפני 20 שנה שהיום היא מנהלת המרכז. התרגשתי לגלות שהלהט והמסירות לא פחתו כהוא זה מאז ימי מנורת התקרה המתנדנדת בחדר הישיבות בפייברג, ששימש גם חדר קבוצות, אולם הרצאות והיה בערך חצי מרכז.

ומאז אני שם, שמחה להיות שותפה לעשייה האינסופית שהולכת וגדלה ככל שהתקציב רק מאפשר (וגם כשלא). יודעת ששינוי חברתי הוא אמנם משימה בלתי נגמרת, אך ליבי מתרחב עם כל הצלחה, ולו הקטנה ביותר - רגע בו כאב מפנה את מקומו לחיוך. קבוצת תמיכה שנפתחת, גבר שמגיע לפגישת סיוע, נפגעת שהצלחנו לעזור לה לסבסד טיפול, השתלמות לקהל יעד שעד כה טרם נחשף לנושא, קורס הכשרה חדש לאנשי מקצוע ועוד ועוד... נפעמת מהיכולת לפעול לטובת הפרט והכלל בו זמנית, בלי לוותר על אף אחד מהם, תוך חיפוש בלתי פוסק אחר האיזונים הנכונים ביניהם.

דבר אחד לבטח לא השתנה, הנחישות לפעול ולעשות כל שצריך, בתבונה וברגישות, למרות ועל אף כל הקשיים. פלא הוא בעיני כיצד מצליח המרכז להתקדם, צעד אחר צעד מבלי להישחק (כמעט) ומבלי להישבר (כמעט) וכמו שמרים אומרת: "צעד אחד קדימה וארבעים אחורה", ואני מוסיפה "אבל בכל זאת אחד קדימה".

אז כמו שסבתא שלי מברכת אותי כשאנחנו מדברות בבקרים בטלפון בדרכי לעבודה, אני בנייד והיא עדיין בזה שמחובר לקיר: "שיהיה לך יום שאפשר לסבול" היא אומרת, בגרמנית כמובן כי לא משנה כמה שנים היא בארץ, ואני תמיד עונה, אבל בעברית, "סבתא, אם כבר לסבול, אז לפחות במקום עם משמעות ותקווה".

* רכזת הכשרות לנשות ואנשי מקצוע וקבוצות תמיכה, מרכז סיוע תל אביב

להיות המקום הכי אכזרי עלי אדמות. כך, המשפט שמאז ילדותי שמעתי מהסבתא הברלינאית שלי, שהיום היא בת 98 ועודנה מצטטת בגרמנית: "Familie, ist das was zum essen? Nein... was zum kotzen." ("משפחה, זה משהו לאכול? לא, זה משהו להקיא"). משפט שבמשך שנים השתמשתי בו כדי להקל על עצמי, אינו מהווה עוד הקלה קומית עבורי, אלא מפרק אותי עוד יותר...

אז ראיתי בפעם הראשונה וממש לא בפעם האחרונה, את הסרט "היהלום שבפנים" בבימוי קרן לב, הסרט הראשון שהופק בארץ בו נשים נפגעות גילוי עריות הופיעו ודברו בפנים גלויות. רק שנים מאוחר יותר, כששבתי למרכז, הפעם כעובדת, כשרציתי ומצאתי את עצמי נדרשת לשאלות קשות באמת, כאלה שהלב אינו מסוגל להכיל, הבנתי עד תום למה התכוונה רותי כשאמרה בסרט "ברגע שאתה מבין את זה, אתה מבין שאתה לא מבין את זה, כי איך אפשר להבין שאבא אונס את בתו הקטנה?".

המשכתי להתנדב במרכז עוד מספר שנים, בעיקר "לעשות קו" בלילות, או ליוויים (כמובן גם בלילות). ביניהם ליווי ל"חדר 4" של אישה, מהגרת מאפריקה, עד שזו קפצה בלילה מהאוטו וברחה, כי הפחד מהשלטונות גבר על פי הטבעת המדומם, ונפשי לא יכלה לשאת עוד את הכאב הנורא. ואז, במאה שאחרי ואחרי שעבדתי במקומות אחרים והבנתי שזו דרכו של עולם - בכל מקום, אם רק מעיזים להסתכל, רואים שיש גם סבל - היקום, אלוהים, או בודהה, ניווטו את דרכי, בדרך הידועה רק להם (וקצת גם לי). מכונית, דהיינו מכוניתה של עובדת סוציאלית, נתקעה. בעודי ממשיכה למקום עבודתי באוטובוס, שמעתי צעירה שישבה במושב לפני משוחחת בטלפון ומספרת על ראיון עבודה שבדיוק עברה במרכז סיוע תל-אביב. היא מתחברת לנושא אבל ממש מתלבטת כי זה מרגיש לה כבד... וחוף מזה המעסיק הוא עמותה... המשכורת... שעות העבודה... וכו' וכו'.

משהו נייעור בי. התקשרתי מיד לחברתי היקרה, תמי שמש, אותה הכרתי לראשונה שני עשורים קודם לכן בזכותה של איריס שטרן לוי, רכזת מתנדבות מתולוגית, ששידכה בינינו כדי שננחה יחד קורס הכשרת מתנדבות. וכמו בכל משפחה טובה, ביקשתי שתברר עם מי שצריך, כלומר עם תמי קרוק, שמצדה חזרה ואמרה שאתקשר מיד כי המרכז לתפקיד פורסם כבר בפעם